

ДК 341.9(063)
БК 67.93.я431
Ш799

Книга містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Шості юридичні диспути з актуальних проблем приватного права», присвяченої пам'яті С. В. Васьковського (до 150-річчя від дня його народження), яка відбулася на економіко-правовому факультеті Одеського національного університету імені І. І. Мечникова 20–21 травня 2016 р.

Упорядник і відповідальний редактор
І. С. Канзафарова, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Матеріали подані в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність змісту та якість оформлення статей несуть учасники конференції та особи, які рекомендували матеріали до друку.

Шимон С. І.	
Проблеми узгодження концепції правоздатності зачатої дитини та правосуб'єктності вагітної жінки	42
Зубар В. М.	
Про місце юридичних осіб публічного права у системі суб'єктів цивільного права	48
Косак В. М.	
Проблеми правового статусу юридичних осіб, створених державою	52
Барандич С. П.	
Сучасний погляд на юридичну природу віндикації	55
Зеліско А. В.	
Асоційоване членство у виробничих кооперативах	60
Корнеєва Є. М.	
Сучасний правовий статус майна професійних спілок в Україні	65
Слободянюк С. О.	
Ретроспективний огляд реформування системи реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна в Україні	70
Печений О. П.	
До питання про підстави виникнення спадкових правовідносин	75
Сліпченко С. О.	
Щодо цивільно-правової відповідальності	78
Федорко М. С.	
Проявление и реализация принципов гражданского права в институте возмещения убытков	80
Протасовицкий С. П.	
Гражданско-правовое регулирование рисков	85

2. Романюк Я. М. Реституція, віндикація, кондикція, відшкодування шкоди: окремі аспекти співвідношення та розмежування / Я. М. Романюк, Л. О. Майстренко // Вісник Верховного Суду України. — 2014. — № 10 (170). — С. 22–31.
3. Штанько А. Концепція права на захист як самостійного суб'єктивного цивільного права / А. Штанько // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2015. — № 2. — С. 24–36.
4. Новоселова А. А. Вещные иски: проблемы теории и практики: моногр. / Новоселова А. А., Подшивалов Т. П. — М.: ИНФРА-М, 2016. — 279 с. — (Серия: Научная мысль).
5. Лоренц Д. В. Юридическая природа и проблемы реализации: моногр. / Лоренц Д. В. — М.: ИНФРА-М, 2016. — 164 с. — (Серия: Научная мысль).

А. В. Зеліско

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права Юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

АСОЦІЙОВАНЕ ЧЛЕНСТВО У ВИРОБНИЧИХ КООПЕРАТИВАХ

Правовий статус виробничих кооперативів в Україні відзначається непослідовністю його регулювання в силу невідповідності положень чинного законодавства, зокрема, Цивільного та Господарського кодексів України, Закону України «Про кооперацію» тощо. Особливу увагу в межах окресленої проблематики привертає характерний для кооперативів інститут членства, в тому числі асоційованого членства. Згідно із ст. 14 Закону «Про кооперацію» асоційований член кооперативу — фізична чи юридична особа, яка внесла пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу в кооперативі. При ліквідації кооперативу асоційований член кооперативу має переважне, порівняно із членами кооперативу, право на одержання паю.

Якщо проаналізувати права асоційованого члена кооперативу, то вони дещо подібні до прав вкладників командитного

товариства, які також не мають права на управління товариством, але мають право на отримання вкладу як при виході, так і при ліквідації товариства (ст. 137 ЦК України). Фактично асоційовані члени виконують функції інвесторів. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвесторами є суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. Інвестори можуть виступати в ролі вкладників, кредиторів, покупців, а також виконувати функції будь-якого учасника інвестиційної діяльності [1, ст. 5].

Варто відзначити те, що до існування асоційованого членства у науковій літературі ставляться неоднозначно. Сформувалися дві позиції, пов'язані із критикою або із схваленням його використання в кооперативах. Представником критичного ставлення до асоційованого членства у кооперативах є Р. В. Мавліханова, яка вказує, що за таких умов кооперативи втрачають власні ідентифікаційні ознаки і соціальну спрямованість, унаслідок чого мало відрізняються від приватних компаній. На її думку, інвестор має чітко визначене правове становище і деталізувати його, а тим більше ставити у внутрішній механізм кооперативної системи без потреби не варто. Для виробничого кооперативу фігура асоційованого члена є не тільки зайвою, а навіть і шкідливою [2, с. 281]. Аналогічну позицію займає Я. З. Гаєцька-Колотило, яка розглядає такий інститут в якості спроби нав'язати кооперативу акціонерні принципи організації і діяльності. У зв'язку із означеними аргументами учена пропонує визначити максимальну квоту участі асоційованих членів [3, с. 75, 116].

Потрібно зазначити, що обмеження кількості асоційованих членів у кооперативах практикується в окремих європейських державах. Наприклад, абз. 2 § 8 Закону ФРН «Про виробничі і господарські кооперативи» встановлює, що кількість членів-інвесторів не повинна призводити до блокування рішень, які приймаються кваліфікованою більшістю у 2/3 голосів [4]. Таким чином, законодавство ФРН надає право таким членам голосувати на загальних зборах і саме в силу цього наданого їм

права встановлює максимальну квоту членів із статусом асоційованих.

Чинне законодавство України, як ми уже з'ясували із аналізу ст. 14 Закону «Про кооперацію», надає асоційованим членами лише право дорадчого голосу. Проте видається за доцільне все ж таки виходити із принципу співрозмірності кількості членів кооперативу із асоційованими членами, враховуючи певні їх привілеї майнового характеру (як-от, переважне право на отримання паю при ліквідації кооперативу), а тому квоти стосовно кількості асоційованих членів виробничого кооперативу можуть встановлюватися в статуті.

На противагу наведеній позиції заперечення асоційованого членства в кооперативах у доктрині наявна позиція щодо його схвалення. Зокрема, І. М. Кучеренко наголошує на тому, що цей інститут виник у зв'язку із тим, що Закон «Про кооперацію» щодо виробничих кооперативів закріплює обов'язкову участь членів кооперативу у виробничій діяльності і не допускає можливості членства юридичних чи фізичних осіб, які беруть тільки майнову участь. Водночас, як підкреслює учена, асоційоване членство дає можливість залучення від не членів кооперативу коштів без їх оподаткування. Якщо виробничий кооператив знайде таких осіб, які виявлять бажання вкладати кошти, а також мати переважне право на повернення паю у разі ліквідації кооперативу, і за це вони згодні відмовитися від права на управління, то це надасть змогу віднайти кооперативам додаткові кошти для свого розвитку [5, с. 136]. В. О. Коверзнев, трактуючи асоційоване членство в якості інвестиційної участі, визначає ефективність цього інституту при неможливості окремих членів продовжувати особисту трудову участь у його діяльності з об'єктивних причин. Зокрема ним обґрунтовується концепція, згідно із якою «у разі припинення трудової участі у виробничому кооперативі особа має право переоформити членство у кооперативі на інвестиційну участь; право стати інвестуючими учасниками кооперативу мають особи, які були призвані на дійсну військову службу, отримали інвалідність, досягли пенсійного віку, а також жінки, що мають двох та більше дітей, або виховують дитину-інваліда; статутом комер-

ційного виробничого кооперативу можуть визначатися додаткові категорії осіб, які можуть бути його інвестуючими учасниками» [6, с. 5]. Видається за потрібне відзначити позитивність такої моделі трансформації статусу члена в кооперативу на статус асоційованого члена з огляду на сприяння її мобільності функціонування кооперативів.

Вважаємо за доцільне приєднатися до позиції учених, які аргументують доцільність застосування інституту асоційованого членства у досліджуваних юридичних особах. Обґрунтовуючи припустимість застосування у виробничих кооперативах асоційованого членства, первинно потрібно виходити із їх правової природи — підприємницької. На нашу думку, високий ступінь дискусійності цього питання притаманний для непідприємницьких кооперативів, у яких справді важко поєднати непідприємницький характер діяльності із механізмом залучення інвестицій. Стосовно ж виробничих кооперативів, їх регулювання повинно відбуватися в напрямі використання якомога більшої кількості механізмів, здатних забезпечити їх ефективне функціонування в умовах ринкового середовища. Їх успішна підприємницька діяльність є запорукою забезпечення потреб членів, задля яких вони вступали у кооператив. У цьому аспекті, на нашу думку, також проявляється соціальний характер кооперативів — прагнення задоволення потреб власних членів. Окрім того, соціальна природа кооперативів в першу чергу полягає у специфіці корпоративних прав членів — рівності голосів незалежно від розміру паїв, наявності особливого розподілу прибутку за рахунок кооперативних виплат.

Продовжуючи аргументувати доцільність використання асоційованого членства у виробничих кооперативах, варто враховувати також практику ЄС. Зокрема можливість визнання членами кооперативних товариств юридичних осіб передбачає Регламент Ради ЄС «Про статут Європейського кооперативного товариства» (ч. 1 ст. 14): якщо закони держави-члена, в яких ЄКТ мають зареєстроване місцезнаходження, таке дозволяють, статут може передбачати, що особи, які не використовують або не виробляють товари та послуги ЄКТ, можуть бути прийняті в якості членів-інвесторів [7].

При позитивному ставленні до застосування асоційованого членства у виробничих кооперативах уваги потребує той факт, що Закон України «Про кооперацію» не встановлює порядок його набуття, відносячи вирішення цього питання до статуту (ч. 3 ст. 14 Закону). Вважаємо, що особливий статус асоційованих членів потребує диференціації порядку набуття ними членства від загальних положень відповідного характеру. В цьому плані варто виходити із положення знову ж таки європейського законодавства. Мова йде про ч. 1 ст. 14 Регламенту Ради ЄС, який встановлює особливий порядок набуття асоційованого членства — його набуття підлягає затвердженню загальними зборами або будь-яким іншим органом, якому загальними зборами або статутом було делеговане таке право. Якщо врахувати той факт, що означене вище законодавство в якості загального порядку набуття членства встановлює прийняття відповідного рішення виконавчим органом у поєднанні із можливістю особи, якій відмовлено у членстві, звернутися до загальних зборів кооперативу, то можна зробити висновок, що порядок набуття асоційованого членства диференційований від загального порядку та процедурно є складнішим від нього. Отже, правова модель регулювання асоційованого членства повинна базуватися на диференціації його від інституту членства у кооперативах за допомогою критеріїв змісту корпоративних прав різної категорії членів, а також порядку набуття ними такого статусу.

Література

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України 18.09.1991 р. № 1561-ХІІ (із змінами, внесеними згідно з Законами) // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 47. — Ст. 646.
2. Мавліханова Р. В. Особливості статусу виробничого кооперативу [Текст] / Р. В. Мавліханова // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. — 2004. — № 1. — С. 278–290.
3. Гаєцька-Колотило Я. З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Гаєцька-Колотило Ярина Зіновіївна. — К., 2003. — 201 с.
4. О производственных и хозяйственных кооперативах: Закон Германии 01.05.1889 р. (с последующими изменениями) // Германское право. Ч. 1: Торговое уложение и другие законы / науч. ред. Залесский В. В. — М., 1996. — 624 с.

5. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія / І. М. Кучеренко. — Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2004. — 328 с.
6. Коверзнев В. О. Господарсько-правовий статус виробничих кооперативів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарське процесуальне право» / В. О. Коверзнев; Інститут економіко-правових досліджень. — Донецьк, 2012. — 16 с.
7. Регламент Ради (ЄС) № 1435/2003 від 22 липня 2003 року про статут Європейського кооперативного товариства (ЄКТ) // Офіційний вісник Європейського Союзу L 207. — 2003. — 18 серп.

Є. М. Корнеєва

старший викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС МАЙНА ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Система профспілкових санаторно-курортних та оздоровчих закладів є сьогодні єдиним у державі цілісним комплексом, який забезпечує повний цикл надання лікувальних та реабілітаційних послуг найширшого спектру і складає основу санаторно-курортної галузі економіки. Профспілкові заклади є найбільш доступними для трудящих за співвідношенням ціна/якість та охоплюють усі регіони і кліматичні зони України, тому питання з приводу законодавчого унормування статусу профспілкового майна є вельми актуальним.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, розташовані на території України» [1] майно та фінансові ресурси підприємств, установ, організацій та інших об'єктів союзного підпорядкування, розташованих на території України, є державною власністю України. Тому питання, чи належить зазначеним